Kıta ve Okyanusların Konumsal Önemi

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Jeopolitik önem değişkendir:** Coğrafi keşifler, doğal kaynakların bulunması, siyasi gelişmeler, ulaşım ve teknolojideki ilerlemeler kıta, okyanus ve su yollarının önemini zaman içinde artırır ya da azaltır.
- **Keşiflerden önce** Doğu'nun ipek, baharat, porselen, değerli taş gibi ürünleri **İpek Yolu** ve **Baharat Yolu** ile Akdeniz ve Karadeniz limanlarına, oradan Avrupa'ya ulaşırdı; bu yollar üzerindeki şehirler ticaret merkezi oldu. Pusula, kâğıt, gemi yapım teknikleri gibi bilgiler de Doğu'dan Batı'ya taşındı.
- **Coğrafi keşifler (XV-XVI. yy):** Ümit Burnu'na ulaşılması (1488), Amerika'ya ulaşılması (1492), Ümit Burnu yoluyla Hindistan'a varılması (1498) ve Dünya'nın çevresinin dolaşılması (1519-1522). Sonuçta **Atlas Okyanusu** ve kıyısındaki Avrupa limanları önem kazandı; Akdeniz ve tarihî ticaret yolları önemini yitirdi, **sömürgecilik** başladı.
- **Yapay su yolları: Süveyş Kanalı** (1869) Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağladı, Avrupa–Asya deniz yolunu kısalttı ve Akdeniz'e önemini geri kazandırdı. **Panama Kanalı** (1914) Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus'u bağladı; Macellan Boğazı önemini yitirdi.
- **Petrol çağı (XX. yy):** Dünya petrol rezervlerinin büyük bölümü Orta Doğu'dadır. Bu nedenle **Hürmüz, Babülmendep** boğazları ve **Süveyş Kanalı** gibi enerji sevkiyatı yapılan dar geçitlerin jeopolitik önemi arttı.
- **Antarktika:** Beşinci büyük kıtadır; tatlı su (buzul) ve canlı deniz kaynakları, iklim araştırmaları için doğal laboratuvar niteliği taşır. **Antarktika Antlaşması (1959)** kıtayı barış ve bilime ayırmıştır; Türkiye 1995'te antlaşmaya taraf olmuştur.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Su yollarını birbirine bağladığı alanlarla eşleştiriniz.

1. Süveyş Kanalı 2. Panama Kanalı 3. Hürmüz Boğazı 4. Cebelitarık Boğazı

a) Akdeniz – Atlas Okyanusu
b) Akdeniz – Kızıldeniz
c) Basra Körfezi – Umman Denizi
d) Atlas Okyanusu – Büyük Okyanus

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Coğrafi keşiflerden sonra Atlas Okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazanmıştır.
( ) Süveyş Kanalı'nın açılması Akdeniz'in önemini azaltmıştır.
( ) Panama Kanalı'nın açılması Macellan Boğazı'nın önemini azaltmıştır.
( ) Antarktika Antlaşması kıtayı barış ve bilimsel araştırmaya ayırmıştır.
( ) Bir su yolunun jeopolitik önemi hiçbir zaman değişmez.

3 Keşiflerden önce Doğu'dan Avrupa'ya ulaşan ürünlerin taşındığı iki önemli kara ve deniz güzergâhı aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Kral Yolu – Kürk Yolu
B) Amber Yolu – Tuz Yolu
C) Kuzey Deniz Yolu – Panama Kanalı
D) İpek Yolu – Baharat Yolu
E) Hicaz Demir Yolu – Süveyş Kanalı

4 Boşlukları doldurunuz.

a) Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlayan yapay su yolu ..... Kanalı'dır.
b) Coğrafi keşiflerle birlikte önemi en çok artan okyanus ..... Okyanusu'dur.
c) 1959'da imzalanan ve bir kıtayı barış ve bilime ayıran antlaşma ..... Antlaşması'dır.

5 Aşağıdakilerden hangisi Avrupalıların coğrafi keşiflere yönelmesinin **nedenlerinden biri değildir**?

A) Avrupa'nın yer altı ve yer üstü kaynaklarının Doğu'dan zengin olması
B) Doğu'nun baharat ve değerli ürünlerine daha ucuz ulaşma isteği
C) Pusula ve gemi yapım tekniklerinin gelişmesi
D) Tarihî ticaret yollarının Avrupalıların denetiminde olmaması
E) Coğrafya bilgisinin artması

6 Panama Kanalı'nın açılmasıyla aşağıdaki su yollarından hangisinin önemi **azalmıştır**?

A) Süveyş Kanalı
B) Macellan Boğazı
C) Hürmüz Boğazı
D) İstanbul Boğazı
E) Malakka Boğazı

7 Aşağıdaki zaman şeridinde soru işaretiyle gösterilen olay nedir? Bu olay hangi denizin ticari önemini yeniden artırmıştır?

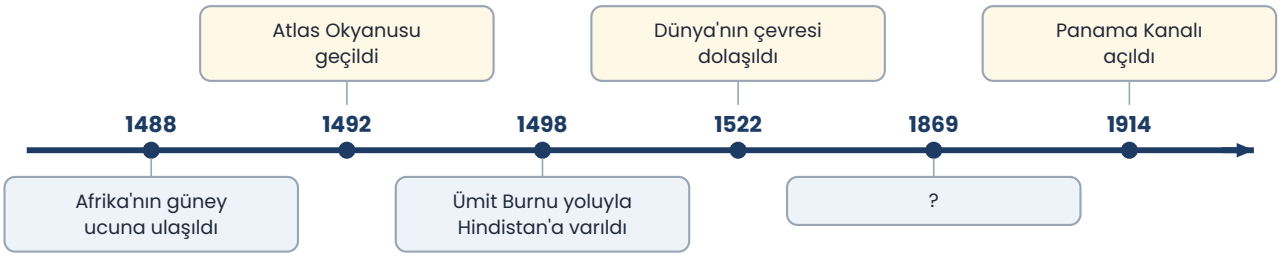

8 Antarktika ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

A) Buzullarında büyük bir tatlı su potansiyeli bulunur.
B) İklim araştırmaları için doğal bir laboratuvardır.
C) Kıta, sahip olduğu kaynaklar nedeniyle askerî üslerle bölüşülmüştür.
D) Birçok ülkenin bilimsel araştırma üssü bulunur.
E) Yüz ölçümü bakımından beşinci büyük kıtadır.

9 Coğrafi keşiflerin sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?

A) Akdeniz limanlarının dünya ticaretindeki payının artması
B) Sömürgeciliğin başlaması
C) Avrupa'ya değerli madenlerin akması
D) Atlas Okyanusu'nun önem kazanması
E) Yeni kıtaların ve deniz yollarının tanınması

10 Tabloda verilen gelişmelerin hangi deniz ya da okyanusun önemini **artırdığını** yazınız.

a) Baharat Yolu'nun işlek olduğu dönem
b) Amerika kıtasına ulaşılması
c) Süveyş Kanalı'nın açılması
d) Panama Kanalı'nın açılması

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Bir yük gemisi günde ortalama **720 km** yol almaktadır. Aynı iki liman arasında temsilî olarak Ümit Burnu'nu dolaşan rota **20 160 km**, Süveyş Kanalı'nı kullanan rota **12 240 km**'dir.
a) Kanalı kullanan gemi kaç gün kazanır?
b) Kanal, yolu yaklaşık yüzde kaç kısaltır?

12 11. sorudaki gibi yolu kısaltan su yollarının ekonomik etkisi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gemilerin yük kapasitesinin artması
B) Limanların sayısının azalması
C) Okyanus akıntılarının yön değiştirmesi
D) Ticarette kara yolunun payının artması
E) Taşıma süresi ve yakıt maliyetinin azalması

13 Keşiflerden önce İpek Yolu üzerindeki Semerkant, Buhara, Tebriz gibi şehirlerin gelişmesinin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Okyanus kıyısında büyük limanlara sahip olmaları
B) Kıtalar arası kervan ticaretinin konaklama ve alışveriş noktalarında bulunmaları
C) Zengin petrol yataklarının bulunması
D) Sanayi tesislerinin yoğunlaşması
E) Kutup bölgelerine yakın olmaları

14 Aşağıdaki tabloda bazı su yolları verilmiştir. Dünya **petrol** sevkiyatında en kritik olan iki su yolunu seçiniz ve bu yolların neden kritik olduğunu bir cümleyle açıklayınız.

Su yolu	Birbirine bağladığı alanlar
I. Hürmüz Boğazı	Basra Körfezi – Umman Denizi
II. Babülmendep Boğazı	Kızıldeniz – Aden Körfezi
III. Malakka Boğazı	Hint Okyanusu – Güney Çin Denizi
IV. Cebelitarık Boğazı	Akdeniz – Atlas Okyanusu
V. Panama Kanalı	Atlas Okyanusu – Büyük Okyanus

15 Portekiz ve İspanya'nın öncülük ettiği keşiflerin ardından Hollanda, İngiltere ve Fransa'nın da denizaşırı bölgelerde koloniler kurması aşağıdakilerden hangisini hızlandırmıştır?

A) Feodalite
B) Göçebe hayvancılık
C) Kervan ticareti
D) Sömürgecilik
E) Tarım toplumuna geçiş

16 Coğrafi keşiflerin ardından Anadolu'dan geçen tarihî ticaret yollarının önemini yitirmesi Osmanlı Devleti'ni en çok hangi yönden etkilemiştir?

A) Gümrük ve ticaret gelirlerinin azalması
B) Nüfusun hızla artması
C) Tarım alanlarının genişlemesi
D) İklimin değişmesi
E) Deniz kıyılarının uzaması

17 Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Akdeniz'in jeopolitik önemini **artırmıştır**?

A) Ümit Burnu yolunun bulunması
B) Süveyş Kanalı'nın açılması
C) Amerika kıtasına ulaşılması
D) Panama Kanalı'nın açılması
E) Atlas Okyanusu limanlarının gelişmesi

18 Antarktika'yı gelecek için stratejik kılan **iki** doğal özelliği ve kıtanın bilim açısından önemini yazınız.

19 Aşağıdaki güzergâhta Basra Körfezi'nden yola çıkan bir petrol tankerinin geçtiği su yolları sırasıyla gösterilmiştir. **I** ve **II** ile gösterilen boğazların adlarını yazınız.

20 Keşiflerden önce Doğu'nun ürünlerinin Avrupa'ya ulaşmasında **aracı** konumda olan ve bu ticaretten büyük gelir elde eden bölge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kuzey Avrupa ovaları
B) Güney Amerika kıyıları
C) Avustralya
D) Akdeniz'in doğu kıyıları ve Anadolu
E) Batı Afrika kıyıları

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Bir su yolunun jeopolitik önemi;
I. çevresinde değerli doğal kaynakların bulunması,
II. alternatif bir ulaşım yolunun açılması,
III. ulaşım teknolojisinde yaşanan değişimler
faktörlerinden hangilerine bağlı olarak değişebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

22 Kuzey Kutbu çevresindeki deniz buzlarının iklim değişikliğiyle yaz aylarında daha geniş alanda erimesi, Asya ile Avrupa arasında kuzeyden bir deniz yolunun daha uzun süre kullanılmasını mümkün kılmaktadır.
Bu gelişmenin uzun vadede aşağıdakilerden hangisine yol açması **beklenmez**?

A) Asya–Avrupa arasındaki bazı deniz taşımacılığında mesafenin kısalması
B) Süveyş Kanalı'na alternatif bir güzergâhın doğması
C) Kutup bölgesindeki kaynaklar için rekabetin artması
D) Hassas kutup ekosistemi üzerindeki baskının artması
E) Kuzey Buz Denizi'ne kıyısı olan ülkelerin jeopolitik öneminin azalması

23 Keşiflerden sonra Batı'nın ham madde kaynağı Asya'dan Amerika kıtasına kaymış; Büyük Okyanus adaları ve Afrika'nın batı ve güney kıyıları sömürgeciliğin merkezleri hâline gelmiştir.
Bu durumun Avrupa açısından **en doğrudan** sonucu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Avrupa'da tarımın tamamen terk edilmesi
B) Avrupa nüfusunun hızla azalması
C) Ham madde akışıyla sermaye birikiminin artması ve ekonomik güç kazanılması
D) Avrupa'nın ticaretten çekilerek içe kapanması
E) Kara ticaret yollarının yeniden canlanması

24 Bir öğrenci şu cümleyi yazmıştır: "Kıtaların ve okyanusların konumu değişmediğine göre jeopolitik önemleri de değişmez."
Bu yargının neden yanlış olduğunu **iki** örnekle açıklayınız.

25 Hürmüz Boğazı'nda gemi trafiğinin geçici olarak aksaması durumunda aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşmesi **en az** olasıdır?

A) Dünya piyasalarında petrol fiyatlarının yükselmesi
B) Petrol ithal eden ülkelerde enerji arz güvenliği kaygısının artması
C) Körfez ülkelerinin boru hatlarıyla alternatif çıkış arayışına girmesi
D) Tanker sigorta ve navlun maliyetlerinin artması
E) Panama Kanalı'ndan geçen gemi sayısının hızla artması

26 Aşağıdaki gelişmeler **kronolojik** sıraya konulursa hangisi **üçüncü** sırada yer alır?
• Süveyş Kanalı'nın açılması
• Amerika kıtasına ulaşılması
• Panama Kanalı'nın açılması
• Ümit Burnu yoluyla Hindistan'a varılması
• Afrika'nın güney ucuna ulaşılması

A) Afrika'nın güney ucuna ulaşılması
B) Amerika kıtasına ulaşılması
C) Ümit Burnu yoluyla Hindistan'a varılması
D) Süveyş Kanalı'nın açılması
E) Panama Kanalı'nın açılması

27 Bir ülkenin topraklarında açılan yapay bir kanalın uluslararası deniz ticaretinde kilit hâle gelmesi, o ülke için aşağıdakilerden hangisini **doğrudan** sağlar?

A) Tarım alanlarının genişlemesi
B) Nüfusun gençleşmesi
C) Geçiş ücretleri ve jeopolitik pazarlık gücü
D) Yer altı kaynaklarının artması
E) İklimin ılımanlaşması

28 Keşiflerden önce Avrupalılar, Doğu'dan pusula, kâğıt ve gemi yapım teknikleri gibi bilgiler edinmiştir. Bu bilgi aktarımı ile coğrafi keşifler arasında nasıl bir **neden-sonuç** ilişkisi vardır? Açıklayınız.

29 Keşfedilen topraklar konusunda anlaşmazlığa düşen İspanya ve Portekiz, 1494'te yaptıkları antlaşmayla Atlas Okyanusu'nda çizilen bir hattın doğusunu Portekiz'e, batısını İspanya'ya bırakmıştır. Günümüzde Güney Amerika'da Brezilya'da Portekizce, komşularının çoğunda İspanyolca konuşulması bu bilgiye göre en iyi hangi kavramla açıklanır?

A) İklim farklılıkları
B) Sömürgeciliğin kültürel mirası
C) Yer şekillerinin engelleyici etkisi
D) Okyanus akıntılarının yönü
E) Nüfus yoğunluğu farkları

30 Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

A) Süveyş Kanalı – Akdeniz ile Kızıldeniz'i bağlar.
B) Bering Boğazı – Asya ile Kuzey Amerika'yı ayırır.
C) Dover Boğazı – Manş Denizi ile Kuzey Denizi'ni bağlar.
D) Kiel Kanalı – Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus'u bağlar.
E) Malakka Boğazı – Hint Okyanusu'nu Güney Çin Denizi'ne bağlar.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**